

Péter Vladimír

A szökőkút

Görgey Gábor kedves bevezető mondatai szándékuk ellenére megfosztottak annak lehetőségétől, hogy az alkalom ismertetésével segítsem át magam azon a nehézségen, amit a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia székfoglaló műfajának ismeretlensége jelent. De mert a magam területén nem idegen tőlem a bejegyzett műfajok territóriumai határainak sértegetése, piszkálása, bízom abban, hogy most sem kell kudarcot jelentenem.

Amúgy is el kell árulnom önöknek azt, hogy az ismert kettős alkalom – szökőkútavatás és akadémiai székfoglaló egy harmadikkal is bonyolódik, nevezetesen azzal, hogy ma van a 46. születésnapom. Bizonyára átérzik annak az érzésnek a zavarosságát, amit egy ilyen ünnepség-konglomerátum egy rejtőzködő életmódot folytató művészember-mutáns gubancos személyiségének jelent.

Banális tétel az, hogy külső vagy belső konfliktusok feloldásának bevált módja a kibeszélés, tehát kísérletet teszek arra, hogy általános kényelmetlen érzésemet, melyet a kellemetlen életkor, az erőim végső megfeszítésével lefolytatott munka befejezése, valamint a nem várt tisztesség elnyerésének rémülete okoz, hogy ezt a kényelmetlen érzést legalább melankóliává transzponáljam.

Nem akarván riadalmat kelteni, ezért előrevéve az utolsó tételt, gyorsan leszögezem: az az esemény, hogy létrejött a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia, örömmel és megnyugvással tölt el. Elnök úr markáns, pontos és minden kételyt eloszlató nyilatkozata a megalakulás pillanatában tökéletes bizalmat, mi több, reményt ébresztett bennem, holott tagságom lehetősége még álmomban sem jutott eszembe. Sokat várok ettől a szervezettől, legfőképpen azt, hogy enyhüljön a művész társadalom kiszolgáltatottság-érzése az esetleges politikai hullámvölgyek során, növekedjen szellemi befolyása egy igazi polgári társadalom létrehozásában, jelentsen emelkedettséget és kontinuitást akkor, mikor kicsinyes, sekély és zavaros

napi érdekek készek feláldozni válogatás nélkül hamvas, újszülött értékeket és örökbecsű klasszikusokat, melyek így védtelenek és sérülékenyek.

Korábban említett szorongásom tehát személyes természetű, és abból a kételyből ered, hogy képes leszek-e ezeket a tisztán látott célokat a magam korlátozott kapacitásával és szűk mezsgyéjén szolgálni, a nagyságrenddel megnövekedett felelősséget vállalni és viselni. Három reményre jogosító momentum azért erősít abban, hogy vállaljam a kihívást: az egyik az, hogy eddigi életem és pályám során mindvégig sikerült szabad és független művésznek maradnom, és ez a magatartás nem volt a véletlen műve. A másik a tanári tevékenység, melynek tízedik évét kezdem meg itt a szomszédságban, a Magyar Iparművészeti Főiskolán. Úgy érzem, abban a mikro-társadalomban és szellemi műhelyben sikerül megközelíteni azokat az általános célokat, melyek a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémiát is vezérlik, nevezetesen a személyes vonzalmakon és taszításokon felülemelkedve a tudatos, hasznos és értékteremtő gondolkodást egyengetni. Az elmúlt években módomban állt, hogy megtapasztaljam azt is, milyen érzés önálló véleményt formálni, azt védeni akár népszerű az, akár nem. Rájöttem arra, hogy autonóm módon gondolkodni fárasztó, de kellemes dolog, hogy a bátorság jó befektetés, ami a nyugodt alvást és a tükörrel való barátságos viszonyt illeti. A harmadik szellemi támasztékot azok az arcok képezik, akik itt körülvesznek, az a névsor, melybe az enyém ágyazódik, és mely alatt a papíron még számos hely van...

Most pedig kénytelen leszek erről a munkáról pár szót ejteni, anélkül hogy önértékelésbe bonyolódnék. Remélem, nem tulajdonítok túlzott jelentőséget ennek a műnek, annak ellenére, hogy momentán úgy érzem, összes szellemi és fizikai kapacitásom eredménye előtt állok, habár ez magánügy. Szökőkút nélkül ugyanis – jól tudom – lehet létezni. Hiszen mit tud egy ilyen holmi? Mindössze annyit, hogy kis nyílásokon vízszugarakat bocsájt ki, ezek csobogva megérkeznek egy medencébe, ahonnan az összegyűlt víz diszkréten távozik. Közben a szellő az aláhulló vízbe belebele kap, a finom permetet a levegőbe hinti, a fény furcsán megtörik rajta, néha

szívárványt formál. A levegő kissé lehűl körülötte, a lombok zöldje elmélyül, a rózsa pirosa élénkebb lesz. A madarak leszállnak a medence kávjára, tollukat borzolva, csőrüket felcsapva isznak, fürdenek. Mi pedig, mikor ebéd utáni sétánk során megpillantjuk, bárgyún elmosolyodunk, közlünk egymással, lám egy szökőkút, mindenki rögtön tudja mi az, vita nélkül. A gyerekek azonnal odaszaladnak, és nem haragszunk rájuk, amiért matrózblúzuk mandzsettája egyhamar nedves lesz. Honnan ismerjük fel azonnal? Mikor lett szótárunk része, és miért mosolyodom el? Csak annyit sejtek, hogy a szökőkút képzete agyunkban valahol a frissen nyírt fű, a locsolt macskakő, a meszelt fal, a száradó fehérnemű, a gőzölgő tejeskávé illata, csíkos napernyők, luftballonok, barnára sült vállak, szalmakalapok és még egy sor kellemes dolog társaságában van agyunkba rögzítve, a sok nyomasztó és hasznos dolog közötti zsugorodó szigeten. Azt is sejtem, hogy ahol szökőkút csobog, ott barátságok, szerelmek szövődnek, és az elválás is könnyebb. Oly természetesen mondjuk ki, találkozunk a szökőkútnál, tudod, ahol szoktunk. Télen pedig, azon a kellemetlen télen jó arra gondolni, hogy nemsokára mehetünk megint a szökőkúthoz, a mi szökőkútunkhoz, és ez átsegít zord hangulatunkon.

Szóval, mondjam már ki végre, hogy ahol szökőkút csobog, ott béke van, és szabadság van. A szökőkút a béke, a polgáriság törékeny luxusa. Ahol a békét szüneteltetik, ez az esendő holmi azonnal érzékenyen reagál, idétlen és obszcén látvánnyá válik. Kiszárad, tereptárgy, célpont, torlasz, nyersanyag, táplálékra váltható csereeszköz lesz belőle. És visszavonul, múlt lesz belőle, randevúk, utazások, furcsa nyelvek és ételek ízének, szokatlan növények szagának emlékéhez kapcsolódik, reinkarnációra várva.

Azzal az indiszkrécióval, hogy elárultam önöknek születésnapom szomorú tényét, remélem, megbocsátják nekem előbbi szentimentális és ennek megfelelően nem túl magasröptű eszme-futtatásomat. 1947-ben születtem, és erről a 46-évről senki sem állíthatja, hogy ideális időszak volt egy művészpálya megalapozására. Ez nem panasz, ez száraz tény. A szakma, az ötvösség, melyet készségeim és

tájékozatlanságom alapján választottam, éppenséggel már alig-alig létezett. Ez a tevékenység jellegzetesen polgári műfaj, mely szervezetten működő életet, művelt és igényes megrendelőket, érett piacot és a tervezőt szolgáló gazdag kézműves háttérhálózatot tételez fel. Olyan közeget, ahol a tárgyak öröklődnek, tehát túlélnek készítőjüket és használóikat, új örömök forrásává, üzenetek hordozóivá korosodnak.

Önök is tudják, hogy ez a közeg nem létezett, vagy csak nyomokban, ottfelejtve vegetált ebben a szerencsétlen korszakban. Már diplomával a zsebemben kellett rájönnöm arra, hogy olyan postás vagyok, kinek táskájában értelmetlen szövegű levelek lapulnak olvashatatlan címmel

Normális reakciójú vagy élénkebb szellemű ember az egész zagyvalékok szemébe ürítette volna, és telephelyet változtatva előlről kezdi a táska megpakolását. De sajnos, az ilyen emberek nagyon ritkák, vagy csak romantikus regényekben léteznek. Mi, művészberek ennél fatalistábbak vagyunk. Aki sohasem volt jómódú, az nem érzi magát szegénynek, aki börtönben született, annak a szabadság megfoghatatlanul absztrakt, és persze a hittel, szakszerűen és gondosan elkészített szép tárgy mindenhol élmény, a szerelem, a barátság mindenütt csodálatos.

Sokakkal együtt én sem kezdtem új életet, megpróbáltam abból gazdálkodni, ami jutott. Hogy mire jutottam, azt nem az én tisztem megítélni, csak azt tudom, hogy a magam gazdaságtalan módján sokat dolgoztam.

Végezetül van még egy kötelességem, meg kell köszönnöm mindazok segítségét, akik közreműködése lehetővé tette, hogy ez a szökőkút most itt csobogjon. Azoknak, akik számomra máig érthetetlen módon részt vállaltak ebben a munkában, miközben állandó bizonytalanságomat és kétségeimet én meg sem próbáltam leplezni. Nem merek név szerinti felsorolásukra vállalkozni, mert attól tartok, hiányos és igazságtalan sorrendű lenne a lista. Engedjék meg, hogy így név nélkül mindnyájuknak a kezét megszorítsam. Engedjék meg azonban azt is, hogy két nevet mégis megemlítek, mert nélkülük most nem gyűlhettünk volna össze. Meződy

Aliz az egyik, ennek a műintézetnek a lelke, ha az ő az energiájának csak egy töredéke megvolna bennem, biztos, hogy nem szökőkutat készítenék, hanem csodákat művelnék. Ő az az új-régi emberfajta, aki a szabadság legelső fénysugarára életre kel, és magától értetődő természetességgel és szakértelemmel teremt olyan klímát maga körül, melyet, már azt hittük, soha nem fogunk újra érezni. Sok ilyen emberre lenne szükségünk, és akkor a jövő reménye sem volna olyan irracionális.

A másik Gereben Gábor barátom, aki ezt a pompás kávéházat tervezte. Egy közös és mindkettőnk számára fárasztó munka utáni éjszaka, a kimerültség és némi szeszek lebegésében, no meg a felhő felett repülés valószínűtlen hangulatában, egy Tupoly fedélzetén, amikor a középkorú urak lelkei szemérmességüket felfüggesztik, nos, egy ilyen csöndes beszélgetés során tette fel nekem a kérdést Gábor barátom. Jellemzően munkáról és nem szépasszonyokról beszéltünk, szóval, azt kérdezte, hogy mi volna az a tárgy, amit még nem készítettem, és vágyom rá. Gondolkodás nélkül válaszoltam, hogy szökőkút. Ő erre bólintott, és azt mondta, fogsz csinálni.

Hát így kezdődött. Gábor, köszönöm, hogy megbíztál bennem.

Önöknek pedig köszönöm, hogy eljöttek és meghallgattak. Érezzék jól magukat. És ha örömet akarnak nekem szerezni, tegyenek úgy, mintha ez a szökőkút mindig is itt állt volna, és sétáljanak időnként errefelé.